

บทความวิจัย

การให้บริการตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

The service of medicinal recipes containing cannabis mixed in Thai traditional medical cannabis clinics of Rajamangala University of Technology Isan Sakon Nakhon Campus

ดุษฎี ศรีธาดู^{1*} ราตรี พรณรงค์¹ ผกามาส คำลือฤทธิ์² พงศธร ทองกระสี¹ กนกวรรณ แสนสุภา¹

¹คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

²โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยสกลนคร หลวงปู่แป๊ะ สุภโท มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

Dutsadee Srithat^{1*} Ratree Pranakhon¹ Phakamas Khamluerit² Pongsathorn Tongkasee¹
Kanokwan Sansupa¹

¹Faculty of Natural Resources, Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus

²Sakon Nakhon Thai Traditional Medicine Hospital Luang Pu Fab Supatto, Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus

*Corresponding author. E-mail address: dutsadee.si@rmu.ac.th ; Telephone: 042 771 440

วันที่รับบทความ 8/กุมภาพันธ์/2565; วันที่แก้ไขบทความ 23/มีนาคม/2565; วันที่ตอบรับบทความ 5/เมษายน/2565

บทคัดย่อ

กัญชาเป็นพืชสมุนไพรที่เคยถูกบรรจุอยู่ในตำรับยาหลวงของไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยา สำหรับการแพทย์แผนไทยนั้น มีตำราการแพทย์แผนไทยหลากหลายที่กล่าวถึงสรรพคุณของกัญชา การใช้กัญชาทางการแพทย์เป็นการนำกัญชาหรือสารสกัดจากกัญชาไปใช้ทางการแพทย์เพื่อรักษาโรคและบรรเทาอาการต่าง ๆ การศึกษาการใช้ตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย และการให้บริการตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมในการรักษาโรคของประชาชนที่เข้ารับบริการทางการแพทย์แผนไทย ณ โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยสกลนคร หลวงปู่แป๊ะ สุภโท ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ถึงเดือนมกราคม 2565 ผลการศึกษาพบว่า การให้บริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร มีการใช้ตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมรวมทั้งสิ้น 15 ตำรับ ตำรับยาที่มีการสั่งจ่ายมากที่สุด คือ ยาสุขไสยาสน์ รองลงมา คือ ยาทำลายพระสุเมรุ ยาแก้ลมแก้เส้น ยาแก้ลมไม่หลับ/ยาแก้ใช้ผอมเหลือง ยาทัพยาธิคุณ ยาแก้ลมพัดขึ้นเบื้องสูง ยาไพสาลี ยาอัคคินิวดณะ ยาอัมฤตย์โอสถ ยาแก้ลมเนาวนารีวัชโย ยาโกลยาสาลี ยาไฟอาวุธ ยาแก้สันทฆาตกร่อนแห้ง ยาหาริตสีดวงทวารหนักและโรคผิวหนัง และน้ำมันกัญชา (สูตรหมอเดชา) ตามลำดับ จากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงกลุ่มโรคและอาการของผู้รับบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยส่วนใหญ่เข้ารับบริการด้วยอาการนอนไม่หลับ เบื่ออาหาร ท้องอืด จุกเสียดแน่น ปวดเมื่อยตามร่างกายรวมทั้งอาการปวดเรื้อรัง มือเท้าชา แขนขาอ่อนแรง ปวดศีรษะ ไมเกรน หน้ามืด วิงเวียน อ่อนเพลียไม่มีกำลัง ริดสีดวงทวาร โรคผิวหนัง คลื่นไส้อาเจียน และอาการอื่นจากโรคพาร์กินสัน การใช้กัญชาทางการแพทย์จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของประชาชนต่อไป

คำสำคัญ: ตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสม คลินิกกัญชา กัญชาทางการแพทย์แผนไทย

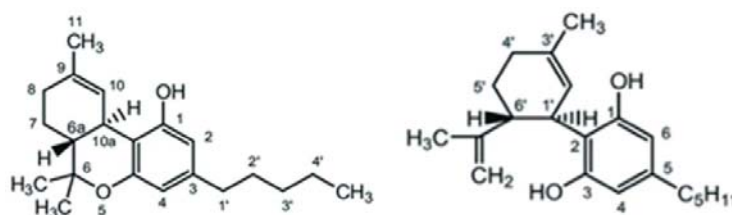
Abstract

Cannabis is a medicinal plant, that has been contained in Thai royal medicine since the Ayutthaya period. For Thai Traditional Medicine, there are a variety of traditional Thai medicine textbooks, that discussed the properties of cannabis. The medical marijuana by using of cannabis or cannabis extract for medical treatment, based on the treatment of diseases and relieve symptoms. A study of use of medicinal ingredients containing cannabis mixed in Thai traditional medical cannabis clinics, Rajamangala University of Technology Isan Sakon Nakhon Campus. The objectives are to study the services of Thai traditional medical cannabis clinics and to provide medicinal services containing cannabis mixed in the treatment of people who attend Thai traditional medical services, at Sakon Nakhon Thai Traditional Medicine Hospital, Luang Pu Fab Subhatto, between February 2020 to January 2022. The results showed that, the services of thai traditional medical marijuana clinics were found, a total of 15 recipes containing cannabis are used. The most prescribed drugs were Ya Sukkhasaiyat, followed by Ya Tham Lai Phra Sumen, Ya Kae Lom Kae Sen, Ya Kae Non-Mai Lap/Ya Kae Khai Phom Lueang, Ya Thapphayathikhun, Ya Kae Lom Khuen Bueang Sung, Ya Phaisali, Ya Akkhaniwakhana, Ya Ammarit Osot, Ya kae Lom Naowanariwayo, Ya Aphaisali, Ya Fai Awut, Ya kae Santhakhat Klon Haeng, Ya Ritsiduang Thawan Nal Lae Rok Phio Nang and cannabis oil (Dr. Dacha formula), respectively. The studies have shown that, the disease and symptoms of the most thai medical marijuana clinic recipients are admitted with insomnia as loss of appetite, bloating, tight colic, body aches and pains, as well as chronic pain, numb hands, numb limbs, headaches, migraines, fainting, dizziness, powerlessness, hemorrhoids, skin diseases, nausea and vomiting and tremors from Parkinson's disease. Medical marijuana use is therefore another option to continue public health care.

Keywords; Medicinal recipes with cannabis mixed, Cannabis Clinic, Thai Traditional Medical Cannabis

1 บทนำ

กัญชา (Cannabis) จัดอยู่ในอาณาจักร Plantae วงศ์ Cannabaceae สกุล Cannabis สปีชีส์ Cannabis sativa ลักษณะใบเป็นใบเดี่ยวรูปฝ่ามือแยกเป็นแฉก 5-7 แฉก (Ploysawang et al., 2016) เป็นพืชสมุนไพรที่มีสารออกฤทธิ์ (bioactive compounds) มากกว่า 400 ชนิด พบมากที่สุดเป็นสารแคนนาบินอยด์ (cannabinoids) ได้แก่ เตตราไฮโดรแคนนาบินอยด์ (delta-9 tetrahydrocannabinol: THC) (Nimsomboon, 2020) และแคนนาบิไดออล (cannabidiol: CBD) ออกฤทธิ์ยับยั้ง กระตุ้น ระบบประสาท ฮอร์โมน ภูมิคุ้มกัน ผ่านระบบendocannabinoid ของร่างกาย (Leelarasamee et al., 2019) ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 (A) Δ^9 -THC; (B) CBD (Arcella et al., 2020).

กัญชาเป็นพืชสมุนไพรที่เคยถูกบรรจุอยู่ในตำรับยาหลวงของไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยาเท่าที่มีจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ (Jianbunjongkit, 2018) สำหรับการแพทย์แผนไทยนั้น มีตำราการแพทย์แผนไทยหลากหลายที่กล่าวถึงสรรพคุณของกัญชา อาทิ คัมภีร์พระโอสถพระนารายณ์ 3 ตำรับ ตำราพระโอสถ ครั้งรัชกาลที่ 2 2 ตำรับ จารึกวัดโพธิ์ 14 ตำรับ ตำราสรรพคุณยาของกรมหลวงวงษาธิราชสนิท 3 ตำรับ รวม 22 ตำรับ และมีตำรับยาที่มีกัญชาเป็นส่วนประกอบในตำราชั้นหลังอีกรวมทั้งสิ้น 90 ตำรับ (จากตำรับยาแผนไทยแห่งชาติที่ประกาศแล้วราว 23,000 ตำรับ) การใช้กัญชาทางการแพทย์ (Cannabis Use in Medicine หรือ Medical Cannabis) เป็นการนำกัญชาและ/หรือสารสกัดจากกัญชาไปใช้ทางการแพทย์เพื่อรักษาโรค และบรรเทาอาการต่าง ๆ (Woratanarat, 2020) ลดการอาเจียน (nausea and vomiting) เพิ่มความอยากอาหาร (appetite stimulation) ระงับปวด (analgesia) ยานอนหลับ (anxiety and sleep) (Ploysawang et al., 2016) (Srisubat et al., 2021) (Radapong et al., 2021) (Knewsee et al., 2021)

ปัจจุบันมีการใช้กัญชาในทางการแพทย์มากขึ้น และเป็นทางเลือกหนึ่งในการบรรเทาอาการต่าง ๆ (Knewsee et al., 2021) การใช้น้ำมันกัญชาเพื่อช่วยให้ผ่อนคลาย เจริญอาหาร ไม่เกรน บรรเทาอาการปวดเรื้อรัง บรรเทาอาการสั่นจากโรคพาร์กินสัน (Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health, Nonthaburi, 2020) คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยเป็นหน่วยบริการที่เปิดให้บริการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาผสมอยู่ ตามแนวทางการแพทย์แผนไทยควบคู่กับแพทย์แผนปัจจุบัน โดยมีหลักเกณฑ์การจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ด้านบุคลากรผู้ให้บริการต้องได้รับอนุญาตจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 และเป็นแพทย์แผนไทยที่ได้รับใบประกอบวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภทเวชกรรมไทยหรือสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทย ปฏิบัติตามแนวทางการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสุขภาพ เพื่อให้การดูแลรักษาผู้ป่วยที่มีอาการตามกลุ่มอาการโรคที่สามารถรักษาได้ด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ ดำเนินการไปอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ (Phanwichian, 2020). โดยเป็นตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ในตำราการแพทย์แผนไทย โดยคำแนะนำของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และสภาการแพทย์แผนไทย ที่สอดคล้องกับประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดตำรับยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ให้ใช้เพื่อการรักษาโรคหรือการศึกษาวิจัยได้ พ.ศ. 2562 เป็นตำรับยาที่มีประสิทธิภาพ มีความปลอดภัย วิธีการผลิตไม่ยุ่งยากซับซ้อน ตัวยามีไม่ยาก และมีสรรพคุณตำรับที่แก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้บริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร และการให้บริการตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมในการรักษาโรคของประชาชนที่เข้ารับบริการทางการแพทย์แผนไทย

2. วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาสถานการณ์การให้บริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร ทำการศึกษาแบบมีส่วนร่วมโดยตรงกับผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร ตั้งอยู่ ณ โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยสกลนคร หลวงปู่แป๊ะ สุภัทโท ทำการศึกษาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ถึง

เดือนมกราคม 2565 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 2 ปี

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้คำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดความคิดและการตัดสินใจ สามารถตอบโต้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันได้ มีอิสระในการอธิบายที่ไม่จำกัด มีความยืดหยุ่นสูง รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลผู้รับบริการจากฐานข้อมูล ผ่านโปรแกรม HOSxP

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ลักษณะคำถามปลายเปิด โดยมีกระบวนการในการสัมภาษณ์ คือ การเตรียมประเด็นและความพร้อมในการสัมภาษณ์ นัดหมายการสัมภาษณ์ การตรวจสอบข้อมูลและแปลผลการสัมภาษณ์

2.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผ่านการประชุมกลุ่ม ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนทนาได้อภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ พร้อมทั้งการสังเกตพฤติกรรมและท่าทางของผู้สนทนา และสรุปความคิดเห็นในภาพรวมแต่ละประเด็นเป็นระยะ ๆ เพื่อการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูล ผ่านโปรแกรม HOSxP ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เคารพในสิทธิมนุษยชน สิทธิผู้ป่วย โดยการเก็บรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้ป่วยเป็นความลับและดำเนินการอย่างรัดกุม ปลอดภัย ข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัยนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการโดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งรายงานผลการศึกษาในภาพรวมเท่านั้น

3. ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้ ทำการศึกษาการให้บริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เขตสกลนคร ตั้งอยู่ ณ โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยสกลนคร หลวงปู่แฟบ สุภโท ซึ่งเปิดให้บริการนับตั้งแต่วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2563 เป็นต้นมา โดยมีแพทย์แผนไทยที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย รวมทั้งผ่านการอบรมหลักสูตรการใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทย ทำหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วย วางแผนงาน ประสานงาน ประเมินผล และบันทึกผลการดูแลรักษา การตรวจวินิจฉัย ดูแลรักษาผู้ป่วยขณะที่พักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล อธิบายอาการแผนการรักษา และให้คำปรึกษากับผู้ป่วยและญาติด้วยทักษะการสื่อสารที่สร้างขวัญและกำลังใจ ประสานงานกับทีมสหวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งต่อข้อมูลในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแพทย์แผนไทยที่มีความเชี่ยวชาญในการตรวจ วินิจฉัย และทำการรักษาด้วยยาตำรับที่มีกัญชาปรุงผสม รวมทั้งยาสมุนไพรอื่น ๆ อาทิ ยาบำรุงโลหิต ยาธาตุบรรจบ ยาหอมเทพจิตร ยาหอมนวโกฐ ยาธณีสันตฆาต ยาหัตถธรา ยาเถาวัลย์เปรียง ยาแก้ลมอัมพฤกษ์ ยาเถาเอ็นอ่อน ยาธาตุบะเจตพังคี ยาธาตุบรรจบ ยาชิง ยาเขียวหอม ยาตรีผลา ยาแก้ไอเมฆามป้อม และยาสมุนไพรอื่น ๆ รวมไปถึงยาปรุงเฉพาะราย ทั้งนี้ผู้ป่วยหรือผู้ดูแลผู้ป่วยสามารถตัดสินใจอย่างอิสระ ปราศจากแรงกดดัน โดยการแสดงความยินยอมอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ในเอกสารแสดงความยินยอม (Informed consent form) และจัดเก็บไว้เป็นหลักฐานในเวชระเบียนของผู้ป่วย โดยมีเกณฑ์คัดกรองผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ดังนี้

1) เป็นผู้ป่วยที่มีอาการหรือเป็นโรคที่เข้าเกณฑ์ตามแนวเวชปฏิบัติในการเข้ารับการรักษาด้วย ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ 2) ภาวะที่แพทย์แผนไทยเห็นสมควรได้รับการรักษาด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ 3) เพศชายหรือเพศหญิง มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป 4) ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาจากสถานบริการสุขภาพอื่นหรือผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาขนานแรกทางการแพทย์แผนไทยแล้วอาการไม่ดีขึ้น 5) ผู้ป่วยมีสัญญาณชีพและอาการทางคลินิกคงที่ (Vital Signs Stable & Clinically Stable) 6) มีการรับรู้และสติสัมปชัญญะดี สามารถสื่อความหมายเข้าใจ ในขณะเดียวกันมีเกณฑ์ที่ไม่รับผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ดังนี้ 1) ผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้กัญชาและส่วนประกอบอื่นๆ ในตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ 2) ผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการวินิจฉัยตรงตามอาการหรือโรคตามแนวแนวเวชปฏิบัติการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ ในสถานบริการสุขภาพ 3) ผู้ป่วยโรคเรื้อรังขั้นรุนแรงหรือไม่สามารถคุมอาการได้ เช่น โรคหัวใจ ยังมีอาการกำเริบบ่อยๆ โรคความดันโลหิตสูงที่คุมความดันไม่ได้ เป็นต้น 4) ผู้ป่วยที่มีภาวะการทำงานของตับและไตผิดปกติ 5) ผู้ป่วยที่มีภาวะทางคลินิกอื่นๆ ซึ่งแพทย์ให้ความเห็นว่า จะเป็นอันตรายต่อผู้ป่วย 6) อยู่ในระหว่างการตั้งครรภ์ วางแผนการตั้งครรภ์ หรือให้นมบุตร 7) ผู้ป่วยโรคติดต่อร้ายแรง หรือผู้ป่วยโรคติดเชื้อในระยะแพร่กระจาย 8) ผู้ป่วยที่เป็นโรคทางจิตเวช หรือมีอาการของโรคอารมณ์แปรปรวน หรือโรควิตกกังวล 9) ผู้ป่วยที่ติดสารเสพติด รวมถึงนิโคติน หรือเป็นผู้ดื่มสุรารายวัน จากตารางที่ 1 ลักษณะประชากรที่เข้ารับบริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.69 และเพศชาย ร้อยละ 46.31 ส่วนใหญ่อายุ 40-49 ปี ร้อยละ 23.58 รองลงมา คือ อายุ 40-49 ปี ร้อยละ 23.58 อายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 19.89 อายุ 30-39 ปี ร้อยละ 10.80 อายุ 20-29 ปี ร้อยละ 11.08 และอายุน้อยกว่า 20 ปี ร้อยละ 0.57 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ลักษณะประชากรที่เข้ารับบริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย (n=352)

ลักษณะประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	163	46.31
หญิง	189	53.69
อายุ (ปี)		
น้อยกว่า 20 ปี	2	0.57
20-29 ปี	39	11.08
30-39 ปี	38	10.80
40-49 ปี	83	23.58
50-59 ปี	120	34.09
60 ปีขึ้นไป	70	19.89

วารสารวิชาการ กัญชา กัญชง และสมุนไพร ISSN 2985-0177 (Online)
(ฉบับปีที่ 1 เดือนมกราคม – ธันวาคม 2565)

ตารางที่ 2 ตำรับยาคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร

ตำรับยา	ข้อบ่งใช้
1.ยาทัพยาธิคุณ	แก้กล่อน ที่ทำให้จุกเสียดเป็นพรรตึก เจ็บเมื่อยขบตามร่างกาย กินอาหารไม่รู้รส นอนไม่หลับ
2.ยาทาริตสีดวงทวารหนักและโรคผิวหนัง	ทาแก้ริดสีดวงทวารหนัก และทาแก้โรคผิวหนัง (เช่น เรื้อนกวาง เรื้อนมูลนก)
3.ยาทำลายพระสุเมรุ	แก้ลมจุกเสียด ลมเมื่อยขบในร่างกาย ลมอัมพฤกษ์อัมพาต ลมเปลี่ยนตัวที่เกิดจากการกระทบกับ ความเย็นมากจนเป็นตะคริว กล้ามเนื้อเกร็งอย่างรุนแรง กระตุก ทำให้เจ็บปวดบริเวณที่เป็นมาก
4.ยาสุขไสยาสน์	ช่วยให้นอนหลับ เจริญอาหาร
5.ยาอัคคินิวดณะ	แก้คลื่นเหียนอาเจียน ที่เกิดจากไฟย่อยอาหารผิดปกติ
6.ยาอัมฤตยโอสถ	แก้ลมกษัย ทำให้ผอมแห้งแรงน้อย ทำให้มันตึง มือเท้าอ่อนแรง
7.ยาอโกลยาสาลี	แก้โรคทางลม บรรเทาอาการจุกเสียดแน่น
8.ยาแก่นอนไม่หลับ/ยาแก้ไข้ผอมเหลือง	1. แก่นอนไม่หลับ 2. แก้ไข้ผอมเหลือง มีอาการตัวสั่น เสียสั่น อ่อนเพลีย ไม่มีกำลัง ไข้ผอมเหลืองซึ่งเกิดจากธาตุลม กำเริบ ส่งผลให้นอนไม่ค่อยหลับ เบื่ออาหาร
9.ยาแก้ลมพัดขึ้นเบื้องสูง	แก้ลมพัดขึ้นเบื้องสูง ทำให้มีอาการปวดศีรษะ ตาแดง หูตาฝ้าฟาง หูอื้อ อ่อนเพลีย สวิงสวาย
10.ยาแก้ลมแก้เส้น	แก้ลมในเส้น บรรเทาอาการมือเท้าชา อ่อนแรง
11.ยาแก้สันทฆาตกล่อนแห้ง	บรรเทาอาการท้องผูกเป็นพรรตึก อาการปวดเมื่อยทั่วร่างกาย มือชาเท้าชา ปวดศีรษะ หน้ามืด วิงเวียน จุกเสียดท้อง แน่นหน้าอก ที่เกิดจากโทษสันทฆาตและกล่อนแห้ง
12.ยาไฟสาลี	แก้โรคลม แก้หืดไอ มีเสมหะ
13.ยาไฟอาวุธ	แก้ลมจุกเสียด ปวดมวนท้อง แก้กานเสมหะ เสมหะที่คั่งค้างในลำไส้ทำให้ท้องแข็งปวดมวน
14.ยาแก้ลมเนาวนาริวิโย	แก้ลมเนาวนาริวิโย ทำให้มีอาการเจ็บแปล็บที่ปลายมือปลายเท้าคล้ายปลายดุกยอก ต้นคอตึงแข็ง เกร็ง หันคอไม่ได้
15.น้ำมันกัญชา (สูตรหมอเดชา)	ช่วยให้นอนหลับ ช่วยให้เจริญอาหาร ไม่เกรน บรรเทาอาการปวดเรื้อรัง บรรเทาอาการคันจากโรค พาร์กินสัน

จากตารางที่ 2 การให้บริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ถึงเดือนมกราคม 2565 พบว่าการให้บริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร มีการใช้ตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสม รวมทั้งสิ้น 15 ตำรับ ประกอบด้วย ยาทัพยาธิคุณ ยาทาริตสีดวงทวารหนักและโรคผิวหนัง ยาทำลายพระสุเมรุ ยาสุขไสยาสน์ ยาอัคคินิวดณะ ยาอัมฤตยโอสถ ยาอโกลยาสาลี ยาแก่นอนไม่หลับ/ยาแก้ไข้ผอมเหลือง ยาแก้ลมพัดขึ้นเบื้องสูง ยาแก้ลมแก้เส้น ยาแก้สันทฆาตกล่อนแห้ง ยาไฟสาลี ยาไฟอาวุธ ยาแก้ลมเนาวนาริวิโย และน้ำมันกัญชา (สูตรหมอเดชา) โดยใช้ตำรับยาที่มีมาตรฐานจากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดตำรับยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ที่มีกัญชาปรุงผสม อยู่ให้เสพเพื่อการรักษาโรคหรือการศึกษาวิจัยได้ พ.ศ.2562 เป็นตำรับยาที่มีประสิทธิภาพ มีความปลอดภัย วิธีการผลิตไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ตัวยาหาไม่ยาก และมีสรรพคุณตำรับที่แก้ไข้ปัญหาสาธารณสุข มีการบันทึกผลการประเมินทุกครั้งให้ผู้ป่วยมาพบเพื่อติดตาม

ผลการรักษาและรายงาน ให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาทราบทุกเดือน โดยมีรายการตำรับยาที่มีกัญชาเป็นส่วนประกอบที่ใช้ในการให้บริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

จากตารางที่ 3 สถิติการให้บริการตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมในการรักษาโรคประชาชนที่เข้ารับบริการทางการแพทย์ ซึ่งในการเข้ารับบริการในแต่ละครั้งสามารถรับยาได้มากกว่า 1 รายการ ตามลักษณะอาการและดุลยพินิจของแพทย์แผนไทย ซึ่งพบว่าตำรับยาที่มีการให้บริการความถี่สูงสุด คือ ยาสุขไสยาสน์ ร้อยละ 21.72 รองลงมา คือ น้ำมันกัญชา (สูตรหมอเดชา) ร้อยละ 18.91 ยาทำลายพระสุเมรุ ร้อยละ 14.42 ยาแก้ลมแก้เส้น ร้อยละ 13.86 ยาแก้ลมพัดขึ้นเบื้องสูง ร้อยละ ยาทัพยาธิคุณ ร้อยละ 4.68 ยาไพศาลี ร้อยละ 3.75 ยาอัมฤตยโอสถ ร้อยละ 3.37 ยาแก้ร้อนไม่หลับ/ยาแก้ไข้ผอมเหลืองและยาแก้ลมเนาวนาริวิโย ร้อยละ 3.00 ยาอัคคินิวกณะ ร้อยละ 2.62 ยาอโยสาลี ร้อยละ 2.43 ยาหาริตสิดวงทวารหนักและโรคผิวหนัง ร้อยละ 1.69 ยาแก้สันตมาตกร่อนแห้ง ร้อยละ 1.31 และยาไฟอาวุธ ร้อยละ 1.31 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 สถิติการให้บริการตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมในการรักษาโรคประชาชนที่เข้ารับบริการทางการแพทย์ (n=534)

ตำรับยา	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
ยาทัพยาธิคุณ	21	3.93
ยาหาริตสิดวงทวารหนักและโรคผิวหนัง	9	1.69
ยาทำลายพระสุเมรุ	77	14.42
ยาสุขไสยาสน์	116	21.72
ยาอัคคินิวกณะ	14	2.62
ยาอัมฤตยโอสถ	18	3.37
ยาอโยสาลี	13	2.43
ยาแก้ร้อนไม่หลับ/ยาแก้ไข้ผอมเหลือง	16	3.00
ยาแก้ลมพัดขึ้นเบื้องสูง	25	4.68
ยาแก้ลมแก้เส้น	74	13.86
ยาแก้สันตมาตกร่อนแห้ง	7	1.31
ยาไพศาลี	20	3.75
ยาไฟอาวุธ	7	1.31
ยาแก้ลมเนาวนาริวิโย	16	3.00
น้ำมันกัญชา (สูตรหมอเดชา)	101	18.91

ซึ่งจากการศึกษาจะเห็นถึงลักษณะประชากรที่เข้ารับบริการของคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย สัดส่วนการเข้ารับบริการเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน ช่วงอายุที่มีความสนใจเข้ารับบริการส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไป โดยสัดส่วนของตำรับยาต่าง ๆ จากสถิติการให้บริการตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมในการรักษาโรคประชาชนที่เข้ารับบริการทางการแพทย์ สะท้อนถึงอาการป่วยที่เป็นสัดส่วนกัน แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการวางแผนการจัดทำตำรับยาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ป่วยได้ในอนาคต

และแสดงให้เห็นถึงกลุ่มโรคและอาการของผู้รับบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ส่วนใหญ่เข้ารับบริการด้วยอาการนอนไม่หลับ เบื่ออาหาร ปวดเมื่อยตามร่างกายรวมทั้งอาการปวดเรื้อรัง มือเท้าชา แขนขาอ่อนแรง ปวดศีรษะ ไมเกรน อาการสั่นจากโรคพาร์กินสัน หน้ามืด วิงเวียน อ่อนเพลียไม่มีกำลัง โรคผิวหนัง คลื่นไส้อาเจียน ท้องอืด จุกเสียดแน่น และริดสีดวงทวาร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธนพล นิมสมบุญ (Nimsomboon, 2020) ด้วยกัญชามีสารออกฤทธิ์ที่สำคัญ คือ delta-9-tetrahydrocannabinol (THC) ซึ่งออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทและอารมณ์ เป็นสารที่มีฤทธิ์ทางยา มีประสิทธิภาพในการรักษาความผิดปกติต่าง ๆ ได้แก่ เบื่ออาหาร คลื่นไส้อาเจียน และกล้ามเนื้อหดเกร็ง สอดคล้องกับการศึกษาของธงชัย สุขเสวต และรัชณี จันทร์เกษ (Ploysawang et al., 2016) กัญชานำมาใช้ในการรักษาโรคหรืออาการผิดปกติต่าง ๆ ของร่างกาย ความเจ็บปวด (pain) คลื่นไส้ อาเจียน (nausea and vomiting) สอดคล้องกับการศึกษาของกรพินท์ ปานวิเชียร (Phanwichian, 2020) ผู้ใช้กัญชามีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาโรค ลดอาการปวดข้อ ปวดหลัง โดยเชื่อมั่นถึงประสิทธิผลของยาและความปลอดภัย

4. บทสรุป

การใช้กัญชาในทางการแพทย์ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้ป่วยที่เข้ารับบริการทางการแพทย์ โดยมีข้อมูลสนับสนุนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการรักษาโดยใช้ยาที่มีกัญชาเป็นส่วนประกอบรวมถึงการใช้น้ำมันกัญชา ทั้งความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยการรักษาทางด้านร่างกาย เช่น ในผู้ที่มีการนอนไม่หลับ ความเจ็บปวด คลื่นไส้อาเจียน ความผิดปกติในการกิน เป็นต้น การรักษาทางด้านจิตใจ เช่น ผ่อนคลาย ความเครียดและวิตกกังวล ทั้งนี้ผู้ใช้ยากัญชาควรใช้ภายใต้การกำกับดูแลของแพทย์แผนไทย เภสัชกร หรือแพทย์แผนปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการรักษาที่มีคุณภาพและลดโอกาสเสี่ยงในการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา จึงเป็นโอกาสอันดีในการศึกษาให้ละเอียด ลึกซึ้งถึงการใช้กัญชาทางการแพทย์ในการรักษาโรคและอาการอื่นๆเพิ่มเติมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้บริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ โดยแพทย์แผนไทยที่มีใบประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย และผ่านการอบรมหลักสูตรการใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทยของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ณ คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยสกลนคร หลวงปู่แฟบ สุภัทโท มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Ploysawang. P., Imsamran. W., Sangrajrang. S. (2016). Cannabis: Medical uses and Toxicity. Journal of Thai Traditional & Alternative Medicine, 14(2): 115-123. (in Thai)
- Nimsomboon. T. (2020). Toxicology of cannabis. Thai Journal of Hospital Pharmacy, 30(2): 125-136 (in Thai)
- Leelarasamee. A., Srisubat. A., Srisuko. C., Wongsirisuwan.M. (2019). Guidance on Cannabis for Medical Use, Editor, Nonthaburi: The Medical Council of Thailand. (in Thai)

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- Arcella. D., Cascio. C., Mackay., K. (2020). Acute human exposure assessment to tetrahydrocannabinol (Δ^9 -THC), Journal of European Food Safety Authority (EFSA), 18(1): 7.
- Jianbunjongkit. T. (2018). Decriminalization of Drugs: A Case of Medical Uses of Cannabis, NITIPAT NIDA, 7(2): 66. (in Thai)
- Woratanarat. T. (2020). Case Studies of Medical Cannabis Policy: Situation, Impact, Management, and Policy Recommendation for Thailand. Chulalongkorn University, Bangkok. (in Thai)
- Sooksawate. T., Chantraket. R. (2016). Journal Club, Journal of Thai Traditional & Alternative Medicine, 14(2): 217-220. (in Thai)
- Srisubat. A., Thanasitthichai. K., Manojantr. C., Chaiyarat. M., Soysarong. A., Rachderm. C. Pongwong. (2021). Guidelines for Integrated Medical Marijuana Clinic Services, Department of Medical services, Bangkok. (in Thai)
- Radapong. S., Suppajariyawat. P., Phadungkit. M. (2021). Pharmacological and Toxicological Effects of Cannabis, Journal of Department of Medical Sciences, 63(1): 219-232. (in Thai)
- Knewsee. N., Satjapol. C., Wilaipong. P., Tumviriyakul. H. (2021). Factors Associated with Cannabis Use of Cancer Patients at the Outpatient Department Phatthalung Hospital, PCFM, 4(3): 92-106.
- Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health, Nonthaburi. (2020). The guidelines for the use of cannabis oil (Dr. Dacha formula) produced under the special access scheme in health facilities. (in Thai)
- Department of Thai Traditional and Alternative Medicine. Ministry of Public Health, Nonthaburi. (2019). Medical Cannabis Clinic Establishment Guide. (in Thai)
- Phanwichian. K. (2020). Factors Associated with Cannabis Usage on Behavioral Level for Medical Benefits of the people, The Journal of Boromarjonani College of Nursing Suphanburi, 3(1): 32-42. (in Thai)